

ОДБИЈАЊЕ ПОСЛУШНОСТИ РОМАНУ

(Ана Вучковић: *Yugoslav*, Партизанска књига, Кикинда, 2019)

Смрћ. Смрћ је кад некој дуго ниси видео. И њо је њо. Овим реченицама, из којих се уједно састоји и читаво њено прво поглавље, отвара се књига *Yugoslav* ауторке Ане Вучковић, која се недавно нашла у најужем избору за НИН-ову награду критике за роман 2019. године. У питању је сажета интимистичка приповест управо о животу (после) смрти: личним стратегијама у суочавању са смрћу некога и нечега блиског, али и начинима на које то блиско успева да преживи сопствену смрт у ономе који и ономе што за њим остаје. Почетни импулс и окосница приповедања јесте смрт нараторкиног оца, док се око ње непрекидно и потпуно асоцијативно плету импресије и медитације о смрти уопште, као и о другим конкретним смртима, а посебно упадљиво и истрајно, како је и сугерисано самим насловом, оне о смрти СФРЈ, државе која је чинила важан део очевих светоназора и – у знатно израженијој мери – свакодневице. Из стихијског рачвања и сустицања ових токова назире се намера ауторке да, првенствено дочаравајући из своје интимне постјугословенске перспективе носталгију за оним (не)проживљеним са сопственим оцем, донекле захвати и у шири друштвени контекст, тј. да у траговима пише о траговима Југославије у сећањима и свакодневици својих савременика и савременица.

Ипак, ово преплитање личног и политичког, иако потенцијално занимљиво и нимало спорно на нивоу замисли, постаје заиста сугестивно и поетски уобличено само у појединим, и то не одвећ учесталим, тренуцима изведбе. У том погледу, истичу се, на пример, суптилна удвајања и раслојавања приповедног гласа: једва приметна исклизнућа из првог у друго или треће лице, којима нараторка истовремено проговара (о) себи, (о) оцу и са оцем, постајући *џајин џријашељ у џрошлосџи, онај који с њим џушјује и џрисусџвује*, а која уједно доприноси и начелној и доследној флуидности синтаксе, добро прилагођеној тематским и жанровским тежњама. Захваљујући, између осталог, управо унеколико кохерентнијем садејству ових аспеката и изоштренијем приповедачком фокусу, *Yugoslav* се доима најбољим и најзрелијим књижевним текстом Ане Вучковић, која је пре тога објавила три романа – *Ејоха лијса јуче* (2003), *Lust 'n' dust* (2004) и *Surfing Serbia* (2012), као и збирку прича *Плишани солиџер* (2007). Посебно упечатљив квалитет, успех и озбиљност њене пете књиге потичу и из уверљивих предочавања поступног суочавања са губитком блиске особе, којима се текст исто тако поступно отвара, обећавајући дубину нараторкиног лирског доживљаја и пуноћу тематизовања описаног живота (после) смрти и у свом наставку.

Међутим, како текст одмиче, поступно ишчезавају и читалачке наде да ће до тога доћи. Изneverавање иницијалних очекивања најпре је оличено у преобилу ремини-

сценција, асоцијација и референци, у којима се текст готово и исцрпљује, што не би било проблематично да оне тако често нису до крајње, па чак и гротескне мере, површне и произвољне. За то, наизглед, могу постојати барем два оправдања. Наиме, ауторка већ на уводним страницама сугерише у чему је срж њеног поступка: *Почни од њочеџика, њоворила ми је бака, реци како је било на њуџовању од џиренуџика када си изашла из куће (...)* *Немој одмах да ѡређеш на андалузијске шаре, ѡричај ми о џомае како џи је било у ѡрвих саџ времена, до аеродрома, шџа си радила, које си новине куџила и да ли си села да ѡоџијеш кафу, да ли си, као и обично, сендвич ѡредвиђен за ѡуџ ѡјела већ у џаксију (...)* *Свакоме ѡворим да свима све исѡрича, имам нову манију, да исѡричам некоме све шџо ѡомислим, јер ма колико да је џривијално, осеђам да не сме да осџане само у мојој ѡлави, ѡонеђеш са собом у ѡроб ѡределе и осеђаје, филмове...* И заиста, аполигија тривијалности и маније ѡричања о свакој могућој асоцијацији индивидуалне свести, које су овде наговештене, постају константа и заштитни знак *Yugoslav*-а, прожетог још и медитативним, универзалистичким ауторским коментарима. Утолико у њему могу уживати само они читаоци за које крајње насумична хиперинтимистичка исклизнућа у баналност кореспондирају са тежњом да се дочара нешто што не може бити банално, и то не по себи, него у хоризонту који је задат самим текстом, а то јесте преживљавање (након) трауматичног губитка.

Поред тога, иако већ сам одабир оваквог дискурса ауторки допушта слободу и заиграност у расејавању импресија, мисли и референци, као и замагљивање граница између тривијалног и трагичног, ни он ипак не може бити довољно добро оправдање за поменуто, недовољно осмишљену и разрађену, дискрепанцу која се формира у тексту. Она је утолико тужнија стога што упорно гуши и сузбија управо оно најбоље у њему, а то јесу сетни тонови и сензације, не сасвим ретки сугестивни утисци, *случајне синесџезије* којима ауторка одриче значај у поменутом аутопоетичком коментару, привилегујући манију причања о *сендвичима*. То за последицу неретко има и необична поређења и јукстапозиције, која више зачуђују својом произвољношћу него што успевају да произведу поетски ефекат: *Као шџо је њему њеџова мајка ѡравила урмаџице, џако је мени џаџа Chesџо ѡравио колач с кексом и ѡудинџом. Поџџуно неѡракџично, искорисџио би сваку шерџу у кући, и џо као да је била иѡра, замазаџи се, као кад ѡоџеџаш маџицу на ѡрану, или на какав шиљак од оѡраге, о који би моџао да расџоџаш и моџнице налик смоквама. А смокве и моџнице личе. Чула сам да се џо десило једном дечаку. Сваки ѡуџ кад неко ѡрави колач са смоквама сеџим се џоџа. Таџа није ѡравио џакве комџлексне колаче, ѡнајмање оне са смоквама. Највише је волео кекс-колач, или кекс-џорџу са ѡудинџом. Таџе чеџше ѡраве слано. То је сџереоџиџи. Таџе ѡнекад кувају, и џо је увек сџеџијално, роџиџили или недељни ручкови за децу. Увек неџиџо шџо деца воле, јер џаџе неће да разочарају децу, као шџо маме раде свакој дана. Таџина јаџеџина је најбоља, џаџа се уноси у њено ѡрављење јер је џо њему ѡразник, џаџе ѡраве ѡсебне маринаде. Заџо џаџама све исџада боље неџо мамама, мама џо ѡдинама ради руџински, џаџа усџава месо као да масира лоџаџице друџарици у Трџњу 1980. (!) Није изненађујуће што су, напротив, неки од најсугестивнијих и најфункционалнијих пасажа они путописни, који се по својој природи прилагођавају основној замисли ауторке, или пак они у којима нараторка неосетно урања у сећања на некадашњу свакидашњицу, неоптерећена*

својим интерпретацијама и преосмишљавањима утисака, императивним исказима и постављањима питања: *Увући се, њокриши њреко њлаве, замониши њео, њако је и њашиа, нешии јесии, можда и без устијања, истиезаши њело, ми лежимо на стиомаку, њо је исти бебећи њоложај, одбацивање одговорности, њубљење конџроле, одбијање њслушности дану...*

...И роману. Поврх свега, овај текст доследно одбија послушност роману, и то је његов темељни проблем, неодвојив од изневеравања сопствене унутрашње логике о којем је до сада било речи. Да је у питању прозно дело јасног регистра, дело осмишљено у епистоларној или форми дневника, или барем дело које се сваки час не копрца у замкама хиперинтимистичког дискурса на коме и почива, његова жанровска припадност била би од секундарног значаја. Међутим, будући да није тако, једино што би му могло обезбедити релативну кохезивност управо је наративна структура, а она је овде такође врло пољуљана. Текст који почиње као обећање романа, заснованог на једном догађају и нараторкином суочавању са њим, убрзо се, без икаквог оправдања, претвара у низ врло лабаво повезаних кратких прозних форми. Ни оне, са своје стране, немају чврста наративна језгра, већ су претежно замишљене као лирски пасажии у којима се асоцијативно сустичу поједине теме и симболи. При том се често заборавља на основни мотивацијски ток, о којем се и може говорити само врло условно, и завршава у нефункционалним дигресијама, да би се онда тај ток изнова, али без јасне приповедачке идеје која би то подупирала, враћао и нестајао. Услед свега тога, крећући се кроз текст, реципијент непрестано мора да напреже читалачки вид не би ли угледао неке, макар и удаљене, обриси романескног жанра, у чему му, међутим, не помажу ни најбоље критичарске намере. Тако се, нажалост, потиру пропламсаји поетичке артикулисаности и књижевног талента у *Yugoslav-у*, којих ипак има у довољној мери да се од Ане Вучковић може очекивати да у будућности напише много бољу, потенцијално и одличну књигу, али само уколико се томе буде посветила пажљивије и промишљеније.